

DOI: 10.30840/2413-7065.1(86).2023.275042

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ ДО ДНЯ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ

24 січня 2023 року в м. Києві у приміщенні Науково-дослідного інституту українознавства МОН України (далі – НДІУ), вул. Ісаакяна, 18, відбувся Всеукраїнський круглий стіл, присвячений Дню Соборності України та 104-й річниці проголошення Акту Злуки Української Народної Республіки й Західноукраїнської Народної Республіки (22 січня 1919 р.), а також 105-й річниці оприлюднення IV Універсалу Центральної Ради й проголошення незалежності України (22 січня 1918 р.).

Відкрив урочистий захід і привітав його учасників з початком роботи доктор філософії, професор, в. о. директора НДІУ МОН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки В. Г. Чернець. У своєму виступі він наголосив, що проблема соборності є завжди актуальною для України й українців. 104 роки тому, 22 січня 1919 р., біля стін

святої Софії було проголошено, що український народ розпочинає творення Соборної України. 45 років потому, 21 січня 1978 р., український патріот Олекса Гірник у Каневі на Чернечій горі біля могили Т. Шевченка напередодні 60-ї річниці проголошення Центральною Радою самостійності Української Народної Республіки вчинив акт самоспалення на знак протесту проти русифікації українського народу. Перед здійсненням цього мужнього вчинку він поширив велику кількість листівок, у яких пояснив мету свого вчинку та висловив протест проти російської окупації України.

Керівник НДІУ також відзначив, що «нам треба робити висновки з помилок попередників, особливо в умовах російської агресії є нагальна потреба ще більше робити для об'єднання й консолідації українського суспільства заради перемоги над рашистами».

Василь Чернець

Під час роботи Всеукраїнського круглого столу було заслухано низку цікавих наукових доповідей. Зокрема, з доповіддю «Україна 100 років тому і нині. Чи враховуємо ми уроки минулого?» виступив доктор філологічних наук, професор, академік НАН України, радник дирекції Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України М. Г. Жулинський. Він наголосив, що діяльність НДІУ є дуже важливою для України та для подальшого розвитку й утвердження української національної ідентичності в Українській державі. «Перебуваючи на посаді віце-прем'єр-міністра України в уряді Віктора Ющенка, – відзначив доповідач, – я був активно задіяний у створенні Науково-дослідного інституту українознавства в структурі МОН України й доклав до цього чималих зусиль. Зрештою, вчені-українознавці НДІУ не лише розвивають українознавство як інтегративну систему наукових знань, а й допомагають громадянам України усвідомити свою сутність, власну історію й культуру. Важливо пам'ятати, хто ми, звідки, і пізнання уроків минулого. Особливо це стосується осмислення невдач українського державотворення, а саме нехтування керманічами Центральної Ради військовими питаннями, нерозуміння важливості розбудови української армії. Революційні події 1917 року призвели до великої ейфорії у тогочасному українському суспільстві. Проте кривава зима 1917–1918 рр. вкотре засвідчила – без війська держава приречена на поразку, тільки дієздатна українська армія є гарантом існування України. Майже через сто років ця аксіома підтвердилася – Збройні сили України при активній підтримці всіх небайдужих українців спочатку зупинили

Микола Жулинський

вторгнення російських нападників, а тепер поступово звільняють тимчасово окуповані ворогом території».

Логічним продовженням актуальної проблематики став виступ капітана Збройних сил України, заступника командира роти полку «Азов» В. Я. Михайленка «Захист і героїчна оборона Маріуполя – приклад незламності і любові до України», у якому бойовий офіцер наголосив: «Під час російсько-української війни постає дуже важливе питання про права й обов'язки кожного громадянина України. Ми, громадянське суспільство загалом і небайдужі українці зокрема, маємо відстежувати механізми з виконання обов'язків Української держави. Серед них є три найголовніших. По-перше, збереження територіальної цілісності. По-друге, економіка. По-третє, культура».

Розповідаючи про важливу роль полку «Азов» у захисті та героїчній обороні Маріуполя, він відзначив, що, готуючи солдатів і офіцерів, керівництво підрозділу велику увагу приділяло вихованню патріотизму й національної ідентичності

Володимир Михайленко

у військовослужбовців, оскільки осмислення ними українського історичного й культурного спадку допомогло їм усвідомити себе громадянами України та стати на її захист зі зброєю в руках.

«Треба повертати українцям їхню історію, – переконливо наголосив виступаючий. – Алла Горська – не лише художниця, а передусім українка, яка не схилила голову перед тоталітарним режимом. Місто Маріуполь заснувала своїм указом не російська імператриця Катерина II у 1779 р., а запорозькі козаки, які ще в XVI ст. у гирлі річки Кальміус заклали вартовий пост Домаха, під захистом якого згодом утворилася Кальміуська слобода, яка й стала основою для майбутнього міста. Саме тому як тільки загарбники захопили ці терени, то зразу ж розпочали тотальну ліквідацію всього українського. Так, російські окупанти знищили пам’ятник П. Сагайдачному в Мангуші. Досвід російсько-української війни вкотре підтвердив, що підготовка військовослужбовців на полігонах має поєднуватися з

національно-патріотичним вихованням. Треба зробити все можливе й неможливе, щоби ваші знання, панове вчені, потрапили у голови військовослужбовців. Треба активно працювати з громадянами України, щоби ваші наукові напрацювання допомогли перемогти ворога».

З доповіддю «Проблеми соборності України у вітчизняному державотворенні: історичний досвід та виклики сьогодення» виступив доктор історичних наук, професор, лауреат премії імені М. Грушевського НАН України, відмінник освіти України, заслужений працівник культури України, заступник директора НДІУ А. І. Павко. Доповідач відзначив вагоме місце соборницької ідеї в українській гуманітаристиці й важливі напрацювання вітчизняних вчених, зокрема Т. Бевз, Я. Калакури, Р. Пирога, В. Солдатенка, в осмисленні цієї важливої українознавчої проблеми. Він фахово проаналізував передумови, перебіг підписання й остаточну ратифікацію Акту Злуки Трудовим конгресом України. Окремо виступаючий зупинився на

Анатолій Павко

головних причинах поразки Української національної революції 1917–1921 рр. Також доповідач охарактеризував важливість проведення у 1990 р. в Україні найбільшого живого ланцюга єднання, так званої «Української хвилі». Його провели патріотично налаштовані українці у неділю 21 січня 1990 р., коли мільйони громадян взялися за руки, з'єднавши Івано-Франківськ (через Львів) і Київ у день 71-річчя Акту Злуки УНР і ЗУНР. Він був одним із наймасовіших у світовій історії (кількість учасників, за різними підрахунками, складала від 450 тисяч до 5 мільйонів осіб, а довжина живого ланцюга перевищувала 770 км) та став масштабним кроком до здобуття Україною незалежності в 1991 р.

Доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу теорії та історії політичної науки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса, провідний науковий співробітник відділу освітніх технологій та популяризації українознавства НДІУ Т. А. Бевз виголосила доповідь «Актуалізація теми соборності у політичному дискурсі». На початку свого виступу вона подякувала воїнам-захисникам України й особисто капітану ЗСУ В. Я. Михайленку за їх героїчну боротьбу з російськими агресорами. Також доповідачка наголосила, що соборність – це основа спротиву українців російським окупантам, соборність – це єдність, на якій тримається Українська держава, соборність – це наша доля й дороговказ, як сказав про неї у своєму зверненні до українських громадян Президент України В. О. Зеленський.

На думку виступаючої, дослідження феномену соборності потребує більш сучасного осмислення, оскільки задля

Тетяна Бевз

цього треба використовувати не лише спогади тогочасних безпосередніх учасників і свідків тих буремних подій, наукові праці вчених, а й сучасні дослідницькі ідеї та концепції, такі, наприклад, як теорії «чорних лебедів», «сірого носорога» тощо.

Т. А. Бевз переконана, що ідея соборності визначається передусім єдністю цінностей та інтересів громадян України, головною метою яких наразі є перемога над ворогом.

Керівниця департаменту культурно-громадського розвитку Маріупольської міської ради, очільниця Маріупольської філії НДІУ Д. В. Трима у своєму виступі «Маріуполь – це Україна!» наголосила, що, незважаючи на провокації та обстріли російських агресорів упродовж 2014–2021 рр., Маріуполь послідовно розвивався як потужний економічний і культурний центр Донеччини, і хоча відчувалася деяка втома містян від російсько-української війни, але в цілому місто переживало своєрідне відродження. «Проте події 24.02.2022 р., – відзначила виступаюча, – кардинально змінили всю

Діана Трима

Україну. Відбулася трансформація національної ідентичності. Злочинне керівництво російської федерації сподівалося, що українці злякаються величезної росії та її потужної армії й стануть на коліна. Але Україна та українці вистояли. Українці об'єдналися як в Україні, так і в усьому світі. Захисники Маріуполя героїчно обороняли місто від російських нападників, а мирні мешканці змушені були тікати. Так, у квітні 2022 р., рятуючись від ворога, артисти Маріупольського театру авторської п'єси залишили свої домівки. Але ми повернемося у рідний і звільнений від загарбників Маріуполь з перемогою!» – підсумувала вона свій виступ.

Доктор філософських наук, професор, народний артист України З. М. Корінець виголосив доповідь «Повернення культурної спадщини України». Він, зокрема, зазначив, що в умовах російсько-української війни боротьба за українську ідентичність й повернення історичних і культурних особистостей, досягнень, напрацювань тощо до цивілізаційних здобутків України набуває великої державницької ваги.

Зеновій Корінець

Так, доповідач нагадав присутнім, що видатний польський композитор і піаніст Фредерік Франсуа Шопен (1810–1849) половину свого життя прожив у Франції, його батько був французом, але для поляків він – найвідоміший польський митець й уособлення польської ідентичності, те ж стосується і Ференца Ліста (1811–1886), визначного угорського композитора й піаніста, який більшість свого життя прожив за межами Угорщини, спілкувався виключно німецькою, але для угорців він є засновником угорської композиторської школи.

Виступаючий наголосив, що будь-яка імперія, а російська – не виняток, намагалася привабити до метрополії найкращі таланти зі своїх колоній, щоби ті прославляли велич і могутність імператорів. Саме тому, відзначив З. М. Корінець, треба повертати Україні українських митців, уся культурно-мистецьку спадщину, «приватизовану» росією.

На завершення заходу в. о. директора НДІУ В. Г. Чернець подякував учасникам Всеукраїнського круглого столу за активну участь в обговоренні актуальних

гуманітарних проблем, відзначив високий рівень доповідей та наголосив на важливості подальшої взаємовигідної співпраці з метою використання значного потенціалу українознавства та НДІУ МОН України задля перемоги над російськими агресорами й збереження соборності Української держави.

Після підведення підсумків роботи наукового форуму в актовій залі НДІУ відбувся потужний мистецький захід. Артисти Маріупольського театру авторської п'єси виконали півгодинну виставу, присвячену подіям російсько-української війни й долям звичайних

Фрагмент вистави Маріупольського театру авторської п'єси

громадян України (дітей, молоді, дорослих і стариків), які потрапили у страхотливі жорна смерті. Поєднання вистражданої гри акторів, що втратили все й стали біженцями у власній країні, зі щемливими і вишуканими звуковими й зоровими зображеннями (аудіо- й відеоінсталяціями) справило глибоке враження і водночас стало катарсисом для глядачів. Попри біль і сльози, майже

щоденні повітряні тривоги та небезпеку смерті українці й українки вірять у перемогу над рашистами й у цивілізаційний поступ України.

Чарівні українські патріотичні романи у виконанні заслуженої артистки України О. М. Комісаренко під чудовий акомпанемент З. М. Корінця стали гарним підсумком напруженої та продуктивної інтелектуальної праці учасників

Олена Комісаренко

круглого столу. Виконавши «Пане підпоручнику» та «Стрільці січовії», співачка вкотре продемонструвала красу й велич української пісні та непереможність і звитяжність українського героїчного духу.

В. о. завідувача відділу інформаційного забезпечення та наукових комунікацій НДІУ О. Є. Сцібан здійснив фотофіксацію наукового форуму.

Юрій ФІГУРНИЙ

orcid.org/0000-0002-6463-0920
кандидат історичних наук,
завідувач відділу української
етнології НДІУ